

BERGSLUFT

Medlemsblad för Elin Wägner-sällskapet nr 32

December 2000
ISSN 1103-4165

Om livskvalitet

handlade årets höstseminarium på St Sigfrids folkhögskola den 23-24 september. Att ämnet var högaktuellt visade det rekordhöga antalet deltagare som var 87. Elin Wägner var med från första början genom att seminariet inleddes med att Marianne Enge Swartz läste kapitlet Molnfödelse ur *Väckarklocka*.

Kostens betydelse för hälsan utreddes lärt men begripligt av Susanna Ehdin. Hon ville byta ut det gamla medicinska paradigmet att bekämpa symptomen mot ett nytt: odla möjligheterna! Visst betyder det genetiska arvet en hel del för vår hälsa men ännu viktigare är den livsstil vi bekänner oss till. Egentligen är ju kroppen ett självgående system som bara behöver tillföras vatten, näring och vila för att fungera bra. Hur folkhögskolan försöker ta sitt ansvar för att elever och gäster ska få bästa möjliga kost – god och nyttig – berättade husmor Gerd Benjaminsson, som sett till att köket blivit KRAV-godkänt.

Men kroppsliga spänningar och utmattning lider många människor av idag. Hans Öhman, präst och utbildare, lyfte fram vikten av att välja och inte låta omgivningen styra över tillvaron. Vi borde träna oss på att uttrycka vad vi vill, önskar och längtar efter i stället för att alltid tänka på vad vi måste, skulle och borde. När man tar ansvar för sina val slipper man mycken ångest.

Elin Wägner

skriver i *Väckarklocka* om levnadsstandard – ordet livskvalitet började inte användas förrän 1968. Om hennes väg och inspirationskällor talade Helena Forsås-Scott och lyfte fram viljan till ömsesidighet hos Elin – i medveten polemik mot industrisamhällets instrumentella syn på människa och miljö. Engagemanget i kvinnorrörelsen, fredsrörelsen, miljön och hembygden ledde henne till övertygelsen om att människan är och bör vara en del av den stora gemenskapen med ansvar för allt levande.

En tänkbar inspiratör för Elin Wägner, som hon dock aldrig refererar till, är Are Waerland, rikskänd pionjär för hälsorörelsen. Sven Andersson hade forskat i lokala källor och kunde berätta att Waerland var aktuell i Berg under 40-talet, då han höll föredrag i bygdegården och lyckades omvända flera Bergbor till kruskadiet och frisksportarliv.

Till sist kom så Bodil Jönsson och tackade för sitt Väckarklockepris med att ge oss tio tankar om Elin Wägner, som visade hur Elins idéer har en hållbarhet som gör dem användbara för oss att stiga in i framtiden med. Alla ni som vill veta mera om vad som avhandlades på detta intressanta seminarium kan beställa rapporten för 15 kr på pg 22 21 27-3. Den går också att få elektroniskt (gratis) genom en e-post till sekreteraren:

Elin Wägner-sällskapet, Skir, Svanaholm, 355 91 VÄXJÖ
Postgiro 22 21 27-3

BERGSLUFT

Redaktion: Marianne Enge Swartz (marianne.enge-swartz@nvso.sll.se)
Solveig Hammarbäck (solveig.hammarback@hum.vxu.se)

Telefon 08-306907
Telefon 0470-775557

Karl-Fredrik Bernander

15 maj 1920–5 september 2000

Första gången jag träffade Karl-Fredrik, i juni 1985, hade han just pensionerats från sin lärartjänst vid S:t Sigfrids folkhögskola. Vi möttes framför bokskåpen i Wägner-rummet, som bibliotekarie var han den som hade tagit hand om Elin Wagners boksamling när den kom till folkhögskolan 1954, och då han fick höra att jag ville se på den kom han genast. Han prövade mina Wägner-kunskaper genom att plocka ut några volymer och ställa frågor om dem, och jag minns mitt starka intryck av hans sätt att handskas med böckerna – med lika delar sakkunskap, respekt och kärlek. Dagen därpå tog han mig med på min första rundresa i Elin Wagners Småland – till Berg där Lilla Björka ju fortfarande var privatägt men där vi kunde se på Wägner-rummet i hembygdsgården, och till Tolg där vi besökte prästgården, såg den branta backen där Elins mormor omkom, och som avslutning tog oss till kyrkan och den Ekedahlska graven. För oss båda var det på den tiden en näst intill unik upplevelse att få möta någon att dela Wägner-intresset med.

Jag hade glädjen att få träffa KF många gånger, först tillsammans med Sylvia i deras vackra hem på Pepparvägen, och senare, när Sylvia var borta, vid köksbordet på Sofiebergsvägen där han brukade plocka fram kringlor från torget och säsongens första hjortronsylt. Särskilt roligt var det när han i november 1996 kunde hälsa på mig i London tillsammans med sina barn, Lars, Elisabeth och Johan. KF hade engelska i sin akademiska examen förutom nordiska språk och litteraturhistoria, och hans omätliga nyfikenhet på Storbritanniens kultur, och då framför allt på litteraturen, förnekade sig aldrig. Men den nyfikenheten, insåg jag snart, var en del av ett globalt engagemang. För KF var det självklart att allt som hände angick honom, och böckerna och tidskrifterna på bordet i vardagsrummet på Sofiebergsvägen antydde också något om de många aspekterna av det engagemanget – på en gång politiskt och socialt, moraliskt och väl framför allt kristet. Det var KFs övertygelse om sitt medmänskliga ansvar som i kombination med hans breda kunskaper gjorde honom till en så spännande samtalspartner, och jag minns med glädje våra många pratstunder, brevlades och ansikte mot ansikte.

Anspråkslös som han var rörde KF sig ofta med understatement, så därför lystrade jag genast när han i januari 1990 inledde ett brev till mig med orden: ”Oväntade händelser inträffar då och då”. Det oväntade som hade inträffat var att han hade varit med och grundat Elin Wägner-sällskapet. Med sina kunskaper och kontakter var han självskriven som styrelsemedlem, och under de kommande sex åren skulle han ha särskilt ansvar för sällskapets boksamling. Det var KF som fick ta hand om boksändningarna från den advokatbyrå i Stockholm som en gång hade ägts av Eva Andén, god vän till Elin Wägner, och Lisa Ekedahl, Elin Wagners kusin. Jag minns hans iver när han fick i sin hand det exemplar av *Jonas och draken* som Sigfrid Siwertz en gång hade skänkt Elin Wägner, eller effekten av några pregnant observationer på en brevlapp från november 1991: ”Upptäcker under arbetets gång att dedikationer kan vara ganska så intressanta. Varma, kyliga, träffsäkra, servila, eleganta. Och på hur många sätt kan man egentligen vara tillgiven?”. KFs förteckning över dessa bokgåvor är en fortsättning på den grundval för Wägner-forskningen som han hjälpte till att lägga med sin katalogisering av Wägner-samlingen 1954. Det var också material från en av dessa boksändningar som han tog till utgångspunkt för sällskapets småskrift nr 3, ”En bild, en bok, ett brev”. KF hade sinne inte bara för textens dimensioner utan också för det fruktbara i relationerna mellan text och bild.

Elin Wägner-sällskapets många aktiviteter var stora glädjeämnen för KF. Inte minst viktiga var hösthelgerna när han såg Wägner-rummet och S:t Sigfridssalen på folkhögskolan fyllas av människor som alla hade intresset för Elin Wagners liv och verk gemensamt. Hans ensamma arbete med hennes boksamling nästan 40 år tidigare hade fått ett sammanhang och en aktualitet som samtidigt pekade framåt. Det känns alldeles riktigt att hans egen samling med Wägner-böcker nu står på Lilla Björka och kan fungera som en del av detta större projekt. Elin Wägner-sällskapet och alla Wägner-forskare har KF Bernander att tacka för mycket. För oss som dessutom har fått uppleva vänskapen med honom handlar det om en tacksamhetsskuld som är ännu mycket större. /Helena Forsås-Scott

Ulla Isaksson död

I våras avled Ulla Isaksson efter en tids sjukdom. I mångas medvetande är hon författaren till *Kvinnohuset* och *Paradistorg*, men man minns henne också för hennes mångåriga arbete med den stora tvåbandsbiografin över Elin Wägner: *Amason med två bröst* (1977) och *Dotter av Moder Jord* (1980). Den skrev hon tillsammans med sin man Erik Hjalmar Linder på uppdrag av bland andra Barbro Alving som samlat ett stort Wägnermaterial, men själv inte orkade slutföra den biografi hon så ivrigt påbörjat.

Elin Wägner kom att betyda mycket för Ulla Isaksson. När hon var yngre hade hon visserligen rynkat på näsan åt såväl Wägners som Lagerlöfs "fjollighet" och i ungdomligt övermod ställt upp Strindberg som sin stora förebild. Längre ansåg hon att kvinnofrågorna var tämligen betydelselösa och att det var kvinnoföreningarnas uppgift att upplösa sig själva.

Kvinnohusets författare var alltså inte alls någon uttalad "feminist" som man skulle kunna tro. Det var först på 70-talet när hon tack vare Elin Wägner kom att läsa in sig på den mäktiga kvinnohistorien som Isaksson började tänka om. Nu insåg hon vikten av att kvinnor skriver om kvinnor. Och det var ju just det hon själv gjort ända sedan debuten 1940, om än med skam- och underlägsenhetskänslor. Under det internationella kvinnoåret 1975, mitt under det intensiva arbetet med Wägnerbiografin, tillkom novellsamlingen *Kvinnor* där stommen utgörs av ett urval av Isakssons många pregnanta kvinnoporträtt. Också i de viktiga romanerna *Paradistorg* och *FödelseDagen* är inflytandet från Elin Wägners tankevärld märkbart. Wägners och Isakssons röster har tystnat, men dialogen fortsätter...

Inger Littberger

Elin Wägners handstil

analyseras i "Grafologi – Handstilens psykologi" (Natur och Kultur) och vittnar enligt författaren Gustaf Lundgren om "öppenhet och ett bejakande av yttervärlden".

Elin Wägner och Selma Lagerlöf

– deras litteratur handlar mycket om krafter som kämpar mot varandra: kvinnligt – manligt, fred – krig, kärlek – hat, makt – vanmakt. Detta skall vi studera och samtala om under vår litteraturvecka den 16–20 juli 2001 på Nordiska folkhögskolan i Kungälv. Litteraturforskare och Nordiska folkhögskolans lärare kommer att ge oss underlag för vår samvaro. Programmet kommer att utarbetas i samarbete med Elin Wägner-sällskapet och Selma Lagerlöf-sällskapet. Kursledare: Nils Zandhers

För mer information och kurskatalog kontakta:
Nordiska folkhögskolan, Box 683, 442 18
Kungälv Tel. 0303 – 20 62 00

Nordiska Kulturfonden

har beviljat Dkr 60.000 till projektet "Hemma hos kvinnliga författare i Norden". Pengarna ska användas till att bygga upp en utställning kring Karen Blixen, Sigrid Undset, Wendela Hebbe, Fredrika Runeberg och Elin Wägner. Utställningen ska sedan visas i de litterära museer som finns uppbyggda kring dessa författares hem. Varje författare får två skärmar 70x100 cm. På den ena porträtt av författaren och kort text om henne. På den andra en interiörbild och kort text. Skärmarna kan sedan kompletteras med information från resp. författarhem.

Det är ett spännande projekt fast själva utställningen kan synas enkel. Vi kan besöka varandra och hålla föredrag och på så sätt sprida kunskaper och intresse för resp. författare. Utställningen kan dupliceras och också erbjudas intresserade bibliotek i de nordiska länderna.

För Elin Wägners del har vi funderat på att kombinera utställningen (som antagligen kommer att sättas upp i Elin Wägners skrivarstuga) med en installation av ett författarskrivbord. Vi hoppas kunna ha utställningen klar till sommaren 2001. Hör gärna av er med synpunkter och idéer.

Marianne Enge Swartz

Wagner i Värnamo

- Men var det inte Elin Wagner själv som skulle komma och prata? Frågan ställdes av några lite yrvakna elever i årskurs 3 på Finnvedens gymnasium i Värnamo den 16 november i år. Nu fick de i stället nöja sig med att jag kom och pratade om "Elin Wagner år 2000". På kvällen samma dag talade jag om "Elin Wagner – levnadsstandard och livskvalitet" ; i den nystartade och livaktiga kulturföreningen Forums regi samlade det föredraget ett tjugotal personer på biblioteket i Värnamo. Jag vill passa på att tacka Bo Alvberger för inbjudan och praktiska arrangemang och Inger Peterson och Bo för deras gästfrihet.

Helena Forsås-Scott

Ett stort tack

till Mona Nygren, Ingrid Jarnås-Nilsson, Astrid Mellgren och Gerhard Böhme som genom sina insatser återigen gjorde det möjligt för Elin Wagner-sällskapet att visa upp sig på Bok- och Biblioteksmässan i Göteborg.

Vi gratulerar

Berit Lindberg som den 27 oktober disputerade i Lund på avhandlingen *Kvinnor – vakna, våga! En studie kring pedagogien och samhällsvisionären Honorine Hermelin Grønbeck*. Elin Wagner finns förstas med på många av avhandlingens ca 300 sidor.

Flera avhandlingar

om Elin Wagner är att vänta under nästa år, enligt en artikel i LUM, Lunds universitet meddelar. Det är historikern Irene Andersson och litteraturvetaren Bibi Jonsson som snart är klara att lägga fram sina avhandlingar. Irene skriver om den kvinnliga fredsrörelsen 1915-40, där Elin Wagner spelade en viktig roll som opinionsbildare. Bibi analyserar i sin avhandling Elin Wagners trettiotalromaner och lyfter där bl.a. fram hennes "moderliga" förhållningssätt till miljö och samhälle.

Kulturnatt i Växjö

blir det den 27 januari 2001. Kom till Gamla domprostgården och lyssna på när skådespelarna Mary Lou Ward och Mats Stureson framför ett lyrik- och prosa-program kring Pär Lagerkvist, Vilhelm Moberg och Elin Wagner.

Växjös stolthet

över sina stora författare kan man också avläsa av de litterära citat som kommunen låtit lägga in i beläggningsen på Storgatan, stadens affärsgata. Där kan flanerande och shoppande växjöbor bl. a. ta till sig Elin Wagners visdomsord "Det är kvinnan och dagmasken som avgör det hela".

Viktoria Benedictsson

är aktuell idag både här i Sverige och utomlands. En nyutgåva av *Fru Marianne* erbjuder Lind & Co Förlag sällskapets medlemmar att köpa till extra lågt pris (se särskilt blad). Samtidigt meddelas från Storbritannien att Anglo-Swedish Literary Foundation givit Sarah Death ett hedersomnämmande för hennes översättning till engelska av Benedictssons roman *Pengar*, som kom ut förra året.

Väckarklockepriiset

har betydelse för den som får det, det finns det många tecken på. På omslaget till Anita Goldmans nya bok "Mällös" gör förlaget reklam för författaren genom att citera Elin Wagner-sällskapets motivering till att utse henne till Årets Väckarklocka 1999. Och Bodil Jönsson, Årets Väckarklocka 2000, berättar med stolthet om priset på sin hemsida <<http://www.certec.lth.se/bodil>>. Där kommer man också snart att kunna läsa det tal, Tio tankar inför Elin Wagnerpriset, som hon höll när hon mottog det på höstseminariet.

Med årets småskrift,

Bergs prästgård på Elins tid, önskas alla medlemmar en riktigt god jul. Beställ gärna flera exemplar – en bra julklapp att skicka per post – genom att sätta in 50 kr på sällskapets pg 22 21 27-3. Märk talongen med "Småskrift 11".

Nästa nummer av Bergsluft

kommer ut i slutet av april tillsammans med handlingar till årsmötet den 12 maj.

Redaktionen tar tacksamt emot artiklar och notiser.

Manusstopp: 1 april